

הדרף היומני

מסכת נזיר - דף ד' ה'

עלון יומי ללומדי הדף היומני יו"ל ע"י מדרשית הדף היומני פ"ת
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

האם יין לקידוש בשבת מהתורה או מדרבנן?

רבי שמעון לומד מ"יין ושכר זייר" שיש לאסור יין מצוה כיון הרשות. היה עד לומר, דלמא יין מצוה מותר לזייר לשתות וצריך פסוק לאסרו. על איזה יין מדובר. לשון הגמ', 'מאי היא קדושתא ואבדלתא הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני'. בבאור דברי הגמ', יש מקום ללמוד (וכך נראה שלמד הריב"ן וביאור א' בתוס' ותוס' דחו). אם תרצה לומר שבא הפסוק לאסור אף ביין מצווה, היינו יין של קידוש והבדלה. שיש חיוב מן התורה לקדש על היין, והביא הריב"ן מקור את הסוגיא בפסחים (וכבר האירו על דבריו שאין הנוסח מופיע בש"ס לפנינו) זכור את יום השבת לקדשו וזכרוהו על היין, אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין, וכו'. א"כ מבואר שיין לקידוש והבדלה הוא מן התורה. וע"ז לא שייך לומר שר"ש צריך פסוק לומר שאסור, היות ולא חלה עליו נזירות שהרי מושבע ועומד מהר סיני, ולא יכול לקבל נזירות על דבר שהוא חייב בו. ע"פ הביאור הזה עולה, שיש חיוב מן התורה לקדש על היין דווקא.

תוס' תמהו, שא"כ אולי בגלל זה גופא ר"ש צריך פסוק, לומר שבאמת אסור לו לשתות יין מצוה, למרות שבכל מקום לא חל איסורו על דבר שמחוייב בו מן התורה. אולם כאן זה הפסוק בא לחדש, לאסור יין מצוה. עוד הקשו, שאם דחית הגמ', מחמת שמושבע ועומד, מה הועלנו בתרוצו של רבא, שהפסוק לר"ש בא לומר אם נשבע לשתות יין ואח"כ קיבל נזירות. הרי גם ע"ז שייך לומר שלא תחול הנזירות על שבעתו. ועוד מקשים, שהרי קידוש על היין אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא מעיקר הדיון.

לכן ביאר ר"ת, שלשון הסוגיא הוא בתמיהה. אם תאמר שר"ש בא לאסור יין מצוה והכוונה על יין לקידוש, ע"ז לא צריך פסוק. אטו יין לקידוש והבדלה הוא מחוייב מסיני. בודאי שלא, א"כ ע"ז לא צריך פסוק לאסור יין מצוה כיון הרשות. א"כ לפי ביאור התוס' עולה, שבסוגיא מבואר הפוך, אין חיוב מהתורה לקדש על היין, אם היה לנו צד כזה, בסוגיא מבואר שע"ז ר"ש לא צריך פסוק לאסור שהרי פשוט שאין זה מחוייב התורה. ולכן חייבים להניע לביאור של רבא שנשבע לשתות יין, וחלה נזירות על שבעתו בעקבות הפסוק "יין ושכר" שלאסור יין מצוה כיון הרשות.

בסוגיא בנדרים (ד'): הגמ' מחלקת בין קרבן יולדת, שמתיר את האשה באכילת קודשים. לבין קרבן נזיר שאינו מתיר אותו בדבר מצווה אלא בדבר הרשות, היינו שתיית יין. שואל שם המאירי מדוע לא מתיר אותו בדבר מצווה של שתיית יין קידוש והבדלה. אומר המאירי, אין חובה לקדש על היין אלא החובה היא קידוש היום בדבריו וחובת קידוש על היין אינה אלא מדרבנן. ועי"ש שהארכנו בנידון ובנפ"ק"ו. המאירי מביא את הסוגיא שלנו, שמשמע שיין לקידוש והבדלה הוא מהתורה. ואומר המאירי אין הביאור בש"ס כפי ההבנה של הריב"ן, שמשמע שקידוש על היין מן התורה, אלא כביאור ר"ת שהסוגיא נקראת בתמיהה, ממילא מבואר שקידוש על היין מדרבנן.

אמנם תוס' בפסחים (קו' ד"ה זכורתי) ובשבועות (כ"ד"ה נשים חייבות), הביא עוד ביאור, אף אם נאמר שיש חיוב מהתורה לעשות קידוש על היין, מ"מ האי דינא שהמברך צריך שיטעום, דין זה אינו אלא מדרבנן. לביאור הב' נקטו, שיש חיוב מהתורה על היין, אלא הטעימה היא מדרבנן.

ממתי הכנה לצורך שבת מוגדרת עבור השבת?

בגמ' דנו לשיטת רבי יוסי, נזיר עולם מגלה בכל ער"ש. מה הבדל בין אבשלום לשאר אחיו. אומר הגמ' בתרוץ השני, לזייר עולם מותר להתגלח רק סמוך לקידוש מותר בער"ש בבוקר. אמנם בתרוץ זה הסוגיא דנה בגילוח של בני מלכים. ואילו לאחיו מותר בער"ש בבוקר. כבוד המלכות. בתרוץ הראשון של ערב יו"ט באמצע השבוע מוכח מחמת כבוד יו"ט. אולם כבר בראשונים הוכיחו מכאן לדיני שבת, לגבי אבילות, האם מותר מהבוקר או לא. עי' ברבינו אברהם מן ההר. ובראב"ה בהלכות אבילות.

המחבר (א"ח סי' רס' סעיף א') כתב מצוה לרוחץ וכו' בער"ש וכו'. כתב המ"ב (סק"ו) שביום ה' לא הוי יקריה דשבת א"כ א"א לו לרוחץ בער"ש אז כל כמה דמקרב לשבת טפי מעלי וכן לענין ההסתפר. עכ"ל. יש שהוכיחו מדברי המח"ב, שבא לומר לא יכול להכין עצמו לשבת ביום ו'. יעשה ביום ה' שאז ככל שיותר קרוב לשבת מוכח שעושה לכבוד שבת. אולם יש שהוכיחו שכתב המ"ב כלל, ככל שיותר קרוב לשבת הרי מוכח שעושה לשבת. ולכן אף לגבי יום ו', עדיף לקרב לשבת ככל האפשר. מלבד ההגבלות שכבר כתב שם המ"ב (סק"א) שצריך להיזהר מחילול שבת.

באמת בהג' מהרש"ל על הטור (הובא בב"ת. ובט"ז סק"א. וכנראה ע"ז נמשך במ"ב כפי שמורה בציון) "מצוה להסתפר לכבוד שבת ויו"ט, ואפילו מצפרא דערב שבת מנכרא דליקרא דשבת קעביד". הרי ברור, שנקט המהרש"ל לכתחילה צריך להסמיך לשבת. אולם בכ"ז מבוקר יום ו' כבר מוכח שעושה לכבוד שבת.

ובאמת באליה רבה (מי רס' אות ח'), הביא את הסוגיא שלנו, ונקט שלכתחילה יגלח שערו לכבוד שבת ביום ו' בבוקר. אולם עי' בפרמ"ג (משבצ"ז סק"א) שהביא את דברי המג"א (רנ"א סק"ה) לגבי איסור מלאכה בער"ש לאחר זמן המנחה ו"א מנחה גדולה ו"א מנחה קטנה. א"כ מתי ראוי להתגלח לכבוד שבת. המג"א הקל

בתספורת שמוכח שעושה כן לכבוד שבת. ולא כמו שהחמירו בער"פ. נראה בפרמ"ג שנקט, למ"ד שאסור לעשות מלאכה בער"ש לאחר מנחה גדולה ראוי להסתפר ביום ו' בבוקר. ולמ"ד מזמן מנחה קטנה, לכתחילה ראוי להסתפר אחר חצות שיהיה לכבוד יקריה דשבת. ועיי"ש.

סיכום הדף

נושא היום: נזירות לחצאין. נזיר עולם. נזיר שמשון.

נחלקו, כשקיבל על עצמו מדבר מסוים. **לדעת רבנן**, כאשר נדר "מן הרצנים", "מן זגים", "מן תגלחת", "מן הטומאה", הרי זה נזיר גמור וכל דיני נזירות עליו. **ולמדו**, "יין ושכר זייר", אפילו שהזייר רק מאלו, נזיר. **לדעת ר"ש**, אינו נזיר עד שיזייר מהכל. **ולמדו** מ"כל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וכו'". **מהפסוק** "יין ושכר" **דורש ר"ש**, לאסור יין מצוה כיון הרשות. **ולמסקנא**, כאשר נשבע לשתות יין ואח"כ קיבל נזירות. (ולא מדובר על יין קידוש והבדלה. עי' עיונים על הדף). **רבנן למדו** לאסור יין מצוה, מיתור לשון, "יין ושכר". **ר"ש למד** מהייתור, א"ז לאסור רק יין בכניסה למקדש, **ולא כרבי יהודה** שלמד שהאיסור בכל דבר המשכר. **ב: לדעתו**, אין איסור חל על איסור בכל התורה, **אולם כאן** אמרה תורה אם נשבע לא לשתות יין וקיבל נזירות, חל איסור על איסור. **רבנן למדו** מ"כל אשר יעשה", שיש צירוף של חצאי שיעורים ממכה מינים לגבי מלקות. **ר"ש** לא צריך לדרשה, **לדעתו**, לוקה אף על פחות משיעור. ושיעורים נאמרו רק לגבי קרבנות.

כדי לקבל נזירות שמשון צריך לומר במפורש "הריני משמשון כבן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשיתים את עיניו". **לפי ביאור תוס'**, כאשר אמר "כשמשון" "כבן מנוח" אפשר לטעות, **לכן צריך להוסיף** כבעל דלילה. **אולם אם אמר** כבעל דלילה או כמי שעקר דלתות וכו' קיבל על עצמו "נזיר עולם", הרי הוא נזיר עולם. **הכביד שערן**, מותר להקל בתער. (הוכיחו תוס' מאבשלום שלא מגלח לגמרי, אלא מיקל). **ומביא** כסדר קרבנות נזיר. **אסור לו להיטמא**, אם נטמא מביא כסדר קרבנות נזיר טמא.

נזיר שמשון, לא מקל כלל, **ומותר לו להיטמא** למתים לכתחילה. **ומסקנת הגמ'**, שכך הייתה קבלה ביד חז"ל, שאין להוכיח מהפסוקים אצל שנאמרו אצל שמשון שנטמא. ולשון המשנה שמשמעו דביעבד, נכתב אב הירשא בניזיר עולם.

לדעת רבי יהודה, שייך לקבל נזירות שמשון. ונטמא למתים. **לדעת ר"ש**, אין שייך לקבל נזירות שמשון, כיון שלא יצא נזירות מפיו, **אלא המלאך** אמר שיהיה נזיר, ולא מוגדר כדבר הנדור. (מה הדיון בקיבל נזירות שמשון בלא התפסה לדעת ר"ש, עי' ברש"ש נדרים יט'). **רצו לתלות** במחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי, האם שייך להתפיס בבכור שקדוש מרחם. **דוחה הגמ'**, שאפשר שרבי יעקב ורבי יוסי סברו שניהם כר"ש. אולם **לגבי בכור חלקו** מה לומדים מהמילה "לד" שנאמרה בפרשת נדרים. **רבינו** לחטאת ואשם בלבד, היות ולמעשה תלוי בהקדשה, למרות שחייב בהם. **אולם רבינו** אף בכור, למרות שהוא קדוש. אולם יש מצווה להקדשו. **מהמילה "לד"** בניזירות למדו, על נזיר שקיבל נזירות מחמת קדושה וקירבת אלוקים, שאינו נקרא חוטא כדעת שמעון הצדיק.

נזיר עולם למדו מאבשלום. מצאנו שהלך לגלח את שערו, לאחר ארבעים שנה. (ממ ארבעים הוא לבקשת ישראל מלך. בקשתם היתה בשנה התשיעית של שמואל הנביא. בשנת עשירית ומחצה מינה את שאלו. מלך שנתיים ומחצה. דוד מלך 35 שנה. וזה היה בתחילת שנת הארבעים לבקשת ישראל מלך).

נזיר עולם מחלה: לדעת רבי, פעם בלב' חודש, למד מבית בערי חומה. (**ואמנם** בבית בערי חומה למד רבי שמתפרש המילה "מיים" על מינימום זמן מכירה ליומיים, אולם כיון שלמד את העניין במשמעות כובד שער, ואין כובד שער ביומיים). **אמנם** יש פסוק על שנתיים, או על חודש או על ג' חודשים, **אולם עיקר** הדרשה מהמילה "מיים" בלא תוספות. **המקור ללמדו** ג' חודשים זה מבת יפתח הגלעדי, שהלכו לבקרה, אולם אין ראיה שהשנה מתחלקת במדויק לג' חודשים כפול ארבע.

דעת רבי נהוראי, שמגלה פעם בל' יום, למד מכהן הדיוט. **לדעת רבי יוסי**, מגלה בער"ש, למד מבני מלכים, ואבשלום היה בן מלך. **והיה שונה מאחיו**, שהתגלחו אף ליו"ט שחל באמצע השבוע. **ואף** לשבת התגלחו מבוקר של יום ו', והוא המתין עד לפנות ערב. (בתוספת זמן הקרבת הקרבנות. מאירי).

סתם נזירות היא ל' יום. **המקור לרב מתנה** קידוש יהיה, המילה "יהיה" בגימטריא, ל'. **לדעת רב פדא**, עיקר נזירות היא 29 יום, ולמד מלשונות הפסוקים שנאמרו בשורש המילה נ.ז.ר. סה"כ 29 פעם. (רב מתנא טען, שחלק מהפסוקים צריכים לדרשות אחרות. אולם לרב פדא, הרי יש כמה בלא משמעות נוספת וניתן ללמוד את כולם כלי ימי נזירות). **המשנה לרב מתנא** פשוטה. **ובר פדא נקט** שהגדירו בתור "ל' יום" היות וביים ל' מביא קרבנותיו, ואף יום זה הוא נזיר עד שגמר סדר נזירותו.

למדנו "מגלה יום שלושים ואחד, ואם גלח יום ל' יצא". **לרב מתנא** פשוט הרישא. **והסיפא**, מועיל מצד מקצת היום ככולו. אולם אם אמר "הריני נזיר ל' יום", דינו כאמר, "מיים שלמים", ולא מועיל תגלחת ביום ל'. **לרב פדא**, מוכיח מהסיפא של המשנה שמועיל לגלח אף ביום ל'. אלא ברישא אמרו לכתחילה יגלח ביום לא, **מחמת נזירה** של אומר "מיים שלמים".